

uit het Stadsarchief

Nieuwe toegangen

■ Nog steeds te koop is het eind vorig jaar verschenen overzicht 'Drie kilometer Bosch' geheugen'. Hierin vindt u op overzichtelijke wijze gegroepeerd de basisgegevens van alle archieven en verzamelingen, met inbegrip van de Historisch-Topografische Atlas (beeld en geluid) die het Stadsarchief rijk is. Dit overzicht laat ook uitkomen, hoeveel er sinds de verschijning van het vorige overzicht in 1980 is verworven. De prijs van dit handige boekwerk bedraagt fl. 7,50.

■ Een zeer interessante, bijna voltooide toegang is het bestand 'Dataschurk'. Deze is gemaakt met behulp van de computer en bevat informatie over strafprocessen gevoerd voor de schepbank van 's-Hertogenbosch in de periode 1550-1810. In een van de volgende afleveringen komt de inventarisator van dit archief, Aart Vos, hierop terug.

■ In het achttiende-eeuwse oud-rechterlijk archief van 's-Hertogenbosch bevinden zich vele machtigingen tot gedwongen opsluiting van personen, wier gedrag door de omgeving niet langer geduld werd. Het gaat meestal om krankzinnigen, demen-

terende bejaarden, alcoholisten, verkwisters en personen die naar het oordeel van hun omgeving een te scheve schaats reden. Onlangs kwam een chronologische lijst gereed van alle tussen 1733 en 1810 uitgevaardigde machtigingen tot opsluiting. De lijst telt bijna 500 machtigingen en bevat de volgende gegevens: datum machtiging, naam van de opgeslotene, naam van de persoon/personen die rekestreerden om opsluiting, aard van het probleem, plaats waar werd opgesloten en bijzonderheden, onder andere voorwaarden verbonden aan de machtiging. Ook personen van buiten de stad die werden opgenomen in Reinier van Arkel of het toen bestaande 'verbeterhuis' aan de Papenhulst, komen in deze lijst voor. De voor hen afgegeven machtigingen werden namelijk in 's-Hertogenbosch geregistreerd. Deze mensen kwamen vooral uit de Meierij, het rivierengebied en de steden Breda en Nijmegen. Van de lijst bevindt zich een uitdraai in de studiezaal van het Bossche Stadsarchief. Belangstellenden kunnen bij het Stadsarchief een floppy (31/2"; WP 4.2) van de lijst bestellen voor de prijs van fl. 10,- (met inbegrip van verzendkosten).

■ Er is nu ook een begin gemaakt met een betere ontsluiting van het negentiende-eeuwse archief van het Bossche gemeentebestuur. Onlangs arriveerde in de stu-

diezaal een verbeterde index op de notulen van de stedelijke Raad over de periode 1816-1849. De Stedelijke Raad was de voorloper van de huidige Gemeenteraad. Hij werd voor het eerst door koning Willem I eind 1815 benoemd en bestond uit 24 heren van stand die meestal eens in de maand bijeen kwamen om te delibereren over alles, wat Burgemeester en Wethouders hen voorlegden. De Stedelijke Raad moest in ieder geval gekend worden in alle zaken waarmee geld gemoeid was. Een bezigheid waar ook veel tijd in ging zitten was het vaststellen van allerlei verordeningen. Na 1830 werd de Raad actiever en kritischer. Nog meer leven in de brouwerij kwam er in 1849 na de verkiezing van de liberale katholieke advocaat mr N.F. Sassen en enige geestverwanten. De notulen van de Raad zijn destijds toegankelijk gemaakt door trefwoordenindices. Deze indices zijn erg onhandig in het gebruik. Besluiten die betrekking hebben op één onderwerp of zaak staan onder meerdere trefwoorden. De wijze van rubriceren varieert ook van jaar tot jaar. De oude indices zijn nu samengevoegd tot perioden van tien jaar, terwijl de trefwoorden in 19 hoofdstukken zijn gegroepeerd. In het oog lopende fouten zijn gecorrigeerd, de beschrijvingen, die vaak erg uitvoerig waren, zijn ingekort en gemoderniseerd.

Het ligt in de bedoeling dit werk voort te zetten. Het vormt een eerste stap op weg naar een nieuwe toegang op het archief van het gemeentebestuur na 1816. In de studiezaal zijn thans de indices over de periode 1816-1849 beschikbaar gesteld. Geïnteresseerden kunnen deze index op floppy (31/2"; programma WP 4.2) bestellen bij het Stadsarchief 's-Hertogenbosch. Prijs: fl. 10,- (met inbegrip van verzendkosten).

■ In het kader van de ontsluiting van het negentiende-eeuws archief werd ook een deel-inventaris gemaakt op een verzameling vergunningen die tussen 1771 en 1878 werden afgegeven om te mogen bouwen op of nabij de vestingwerken. Tot 1874 had 's-Hertogenbosch de status van vesting. De stad was omgeven door een keurslijf van aarden wallen en grachten. Je kon de stad alleen binnenkomen door een van de land- of waterpoorten. 's Avonds na het luiden van de poortklok gingen deze dicht; wie te laat kwam moest in principe tot de volgende morgen wachten. De vestingstatus legde de stedelijke samenleving nog meer beperkingen op. Zo mocht men zonder vergunning van de Minister van Oorlog geen water uit de gracht tappen. Het was zelfs verboden ramen te maken in een muur die uitkeek op de vestingwal! In de verzameling vergunningen bevinden zich ook stuk-

ken over de oprichting van door stoomkracht aangedreven molens op de bastions Oranje en Maria en over scheepswerven nabij de Citadel. De deel-inventaris is opgenomen in de plaatsingslijst van het archief van de Dienst Gemeentewerken.

Aanwinsten

■ Overgebracht van het Stadskantoor is een deel van het archief van Bouw- en Woningtoezicht. Als uitvloeisel van de Woningwet van 1901 stelde de Bossche Gemeenteraad in 1906 een tweetal verordeningen op het bouwen en wonen vast. Voor de uitvoering van deze voorschriften werd voor het eerst een goed functionerend Bouw- en Woningtoezicht op poten gezet. Van 1927 tot 1951 was Bouw- en Woningtoezicht een afzonderlijke dienst, daarvoor en erna hoorde het bij Gemeentewerken. De nu overgebrachte stukken bestaan vooral uit registers van diverse soorten verleende vergunningen in de periode 1907 tot circa 1975. De bouwvergunningen zelf bevinden zich nog op het Stadskantoor (inlichtingen bij de afdeling Interne Zaken).

■ Een belangrijk particulier archief dat op een snikhete julidag arriveerde is dat van de St. Jansstichting. Deze op de feestdag van St. Jan de Evangelist (27 december) 1911 opgerichte stichting omvatte alle r.k. scholen voor

kleuter- en lager onderwijs en daarnaast MULO's, MAVO's, MEAO's enz.

Volgens de overlevering zou de stichting overigens zijn opgericht op 28 december 1907. Doel van de nieuwe stichting was de bevordering en uitbreiding van alle r.k. onderwijs met uitzondering van het universitaire. Tot 1967 maakten de pastoors van de Bossche parochies in het bestuur de dienst uit. In dat jaar droeg de deken van de St. Jan de voorzittershamer over aan een leek, W. Leenaerts, die in zijn dagelijks leven directeur van de Gemeentelijke Sociale Dienst was. In 1971 beheerde de stichting maar liefst 39 scholen waarin aan 9000 kinderen onderwijs werd gegeven. Het archief van de stichting is aan het Stadsarchief in langdurig bruikleen gegeven. Stukken die ouder zijn dan 20 jaar zijn openbaar met uitzondering van de persoonsdossiers van docenten e.d. die omwille van de privacy pas 100 jaar na de geboortedatum van de betrokkene geraadpleegd kunnen worden. Interessant zijn de z.g. schoolregisters die per jaar en per school precies aangeven wie er voor de klas stond en hoeveel leerlingen de school had. Deze registers lopen vanaf 1916.

dr A.C.M.Kappelhof